

În contextul în care ne preocupă de mai mulți ani problema cetăților din perioada de început a celei de-a doua epoci a fierului din teritoriile de la răsărit de Carpați, apariția unei lucrări – repertoriu al „tuturor davelor din România”, cu coordonate GPS, nu putea să nu ne stârnească o anumită curiozitate. Înainte de a trece la recenzia propriu-zisă, fie-ne permis să prezentăm câteva informații despre traseul publicistic anterior al autorului – foarte curios de altfel – dar și despre relația sa cu mediul de specialitate.

În anul 2002, Dan Oltean a publicat lucrarea intitulată *Religia dacilor*¹. Bazat pe o bibliografie generoasă, volumul propunea o abordare originală a unui subiect amplu dezbătut în literatura de specialitate de la noi, cu argumente din zona folclorului și etno-religiei. În ciuda prezenței unor ipoteze bazate pe dovezi circumstanțiale și a unor paralele nu întotdeauna inspirate², lucrarea a fost, totuși, primită cu interes de către o parte a comunității de specialitate, fiind citată în mai multe studii științifice și chiar recomandată spre lectură studenților în mai multe facultăți de istorie din țară.

Peste cinci ani de zile, același autor a publicat o nouă lucrare, intitulată *Burebista și Sarmizegetusa*³, scrisă în același registru. Adăugăm faptul – nu tocmai lipsit de importanță – că această lucrare a beneficiat și de o serie de lansări efectuate în câteva instituții de cultură din țară, la care au luat cuvântul muzeografi și arheologi. Mai mult, prefața primei ediții a fost redactată de către Vasile Moga, arheolog la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia.

În lumina acestor două volume și mai apoi a ghidului intitulat *Munții dacilor*⁴, părea că D. Oltean urma să își contureze o carieră de scriitor aflat la limita dintre lumea științifică și cea a amatorilor, apropiindu-se de prima, nu doar prin utilizarea terminologiei și bibliografiei specifice, ci și prin distanțarea (pe atunci) de curentele de tip dacoman care, la nivelul anilor 2000, se bucurau deja de o anumită vizibilitate în mass-media. Vizitele efectuate în preajma cetăților dacice din Munții Șureanu și alte zone învecinate i-au permis să aducă în discuție unele date de interes, legate de anumite obiective mai puțin cunoscute, în contextul în care, de la finele anilor 1980, titlurile științifice dedicate zonei – nucleu a civilizației dacice – începuseră să devină din ce în ce mai puține și mai sărace în informații. Mai mult, D. Oltean a fost una dintre vocile care au atras constant atenția în presă și online asupra dezastrului făcut de braconieri, în perioada anilor 1990-2000.

Din aceste motive, și noi, dar și alți colegi l-am ajutat prin anii 2010-2011, punându-i la dispoziție anumite titluri bibliografice din periodice mai greu de găsit, știind că pregătea spre publicare o nouă lucrare, intitulată *Regii dacilor și războaiele cu romanii*. Apărută în 2013⁵, lucrarea s-a dovedit a fi o dezamăgire de proporții. Tonul relativ echilibrat din textele anterioare a fost abandonat, fiind înlocuit de o babilonie de idei care mai de care mai fanteziste, asezonate cu lecturi ale așa-ziselor „tăblițe de la Sinaia” și o interpretare originală, oferită reliefurilor Columnei Traiane. Influența curentului dacoman era cât se poate de pregnantă. La prima vedere, din cele 925 de pagini, rămâneau utilizabile doar datele oferite de cercetările de teren, efectuate în zona fortificațiilor de câmp romane și dacice din Munții Șureanu, dar și o parte dintre acestea, cu ocazia verificărilor efectuate ulterior, s-au dovedit a

¹ D. Oltean, *Religia dacilor*, Ed. Saeculum I.O., București, 2002.

² A se vedea recenzia semnată de Dan Dana, *Dan Oltean, Religia dacilor*, Editura Saeculum I.O., București, 2002, în *Ephemeris Napocensis*, XIII, 2003, p. 333-335.

³ D. Oltean, *Burebista și Sarmizegetusa*, Ed. Saeculum I.O., București, 2007.

⁴ D. Oltean, *Munții Dacilor. Călătorii pe plaiurile regești ale Sarmizegetusei*, Ed. Dacica, 2008.

⁵ D. Oltean, *Regii dacilor și războaiele cu romanii*, Ed. Dan Oltean Art, 2013.

fi, din multe puncte de vedere, amendabile⁶.

Ne-am întrebat la vremea respectivă dacă această lucrare a reprezentat o rătăcire de moment sau dacă ea marchează divorțul autorului de lumea și discursul științific. Lucrarea de față ne arată însă că D. Oltean nu numai că s-a raliat complet discursului dacoman, dar a ajuns să adopte și unele dintre cele mai virulente și nocive idei ale acestuia. Avertizând cititorul că, în cele ce urmează, vor exista multe pasaje de „râsu’-plânsu’”, să trecem așadar la discutarea conținutului cărții *Davele dacilor...*

Lucrarea debutează cu o introducere intitulată, nici mai mult nici mai puțin, decât *Periodizările slugarnice și iresponsabile ale arheologilor* (p. 5-10). Autorul, într-un limbaj foarte agresiv, similar celui utilizat de dacomani „consacrați”, precum Napoleon Săvescu și alții, condamnă în bloc arheologia românească de la Vasile Pârvan încoace, pentru preluarea unor termeni precum *Hallstatt* sau *Latène*, sau pentru că operează cu conceptul de „cultură arheologică”, ce ar duce în opinia sa la fragmentarea „unității multimilenare” a civilizației dacice. Exprimări precum: „*a extinde cultura de tip Hallstatt în zona dacică, așa cum a făcut-o, în premieră, Pârvan, înseamnă de fapt subordonarea dacilor în fața celților. A fost firesc ca Pârvan să facă jocurile imperiale în condițiile în care acesta a fost bursier la Berlin și Breslau*” (p. 5) sau „*Pentru ca acești arheologi sau lingviști să nu-și desăvârșească opera mizerabilă și ticăloasă, ar trebui ca toți oamenii onești și conștienți să-i arunce la groapa de gunoi a istoriei, împreună cu scrierile lor*” (p. 9), consider că nu mai necesită niciun fel de comentarii, dovedind o viziune extremistă și o crasă lipsă de cunoștințe istorice și arheologice. Dacă cronologiile și terminologiile propuse de arheologi sunt „slugarnice”, ce ne propune în schimb autorul? Nici mai mult, nici mai puțin decât o schemă cu vădită tentă mitologizantă: „*epoca lui Zalmoxis*” (datată de el în secolele VII-V î.Hr.), „*epoca lui Dromichaites*” (datată între sec. V-III î.Hr.) și în fine, „*epoca Burebista-Decebal*” (datată între sec. I î.Hr. - I d.Hr.).

Primul capitol al lucrării este intitulat *Zalmoxis* (p. 7-66), prima parte, *Epoca lui Zalmoxis*, fiind împărțită, la rândul ei, în mai multe subcapitole distincte. Autorul încearcă să demonstreze, pe baza unei bibliografii parțiale și insuficient asimilate, o trecere masivă și bruscă a populației din spațiul carpato-dunărean de la ritul inhumăției la cel al incinerăției, în secolul VII î.Hr., pe care o pune pe seama asimilării învățăturilor lui Zalmoxis. Concluzia este servită cititorului pe un ton apoteotic: „*ascultând sufletul divin al lui Zalmoxis, semenii săi vor trece la noua religie în decurs de doar câteva generații. Acesta fapt este o adevărată minune divină*” (p. 16). Mai departe, autorul caută să ne convingă de relația de cauzalitate dintre căderea Imperiului Asirian și al Babilonului și marile colonizări grecești. Distrugerea acestui „*imperiu al terorii*”, întins, în opinia sa, din Libia până în Asia Centrală și Strâmtoarea Dardanele, „*a eliberat energiile creatoare ale umanității*” (p. 16-17). Aceeași idee o regăsim și peste câteva pagini, unde apariția pe scena istorică a unor filozofi și fondatori de religie, ca Zoroastru, Buddha, Lao Zi, Confucius, este văzută tot ca o consecință a căderii sus-numitului imperiu. Tragem concluzia că, în viziunea autorului, și vechii chinezii, și indieni își aveau energiile creatoare înlănțuite de zbirii lui Assurbanipal...

Nu lipsesc nici speculațiile de natură etimologică, ce denotă carențe metodologice dintre cele mai grave. Astfel, pe baza unei simple asemănări formale de nume, *gaetulii*, atestați de izvoarele antice în zona deșertului Sahara, sunt considerați de Dan Oltean nici mai mult, nici mai puțin, decât urmașii *geților* strămutați de la Dunăre de către Darius I. Pentru a da „*greutate*” argumentației, autorul ne oferă fotografia regretatei interprete Elena Roizen, în costum popular dobrogean, alături de fotografia unei tinere din Munții Atlas, în haine

⁶ Vezi, de pildă, E. S. Teodor, A. Pețan, A. Berzovan, *Cercetări periegetice pe Platforma Luncani. I. Târșia și Poiana Omului*, în *ESTUAR*, 1, 2013; *Ibidem*, *Cercetări periegetice pe Platforma Luncani. II. Ponorici și Chiciura*, în *ESTUAR*, 2, 2013; E. S. Teodor, A. Pețan, *Cercetări de suprafață în Valea Luncanilor*, în *ESTUAR*, 3, 2014; E. S. Teodor, A. Pețan, A. Hegyi, A „*New*” *Roman Temporary Camp in Parâng Mountains*, în *Cercetări Arheologice*, XXV, 2018, pp. 77-90.

tradiționale. Apoi, încearcă să ne convingă că cele două vestimentații seamănă și mai mult, că ele indică în mod cert o înrudire etnică. Comentariile sunt de prisos!

A doua parte a primului capitol este intitulată *Moșteniri zalmoxiene* (p. 66-90). Autorul încearcă, printr-o serie de deducții, să atribuie anumite tradiții folclorice românești fondului „zalmoxian”. Ideea că anumite datini românești ar putea reprezenta moșteniri din perioada antică sau din preistorie nu este greșită în sine, dar acest subiect trebuie abordat cu multă prudență, pe baze solide, comparatiste, nu pornind de la speculații lingvistice sau de altă natură, așa cum procedează autorul. A treia parte, *Davele lui Zalmoxis* (p. 90-108), debutează cu un șir întreg de speculații fanteziste de genul cărora abundă în diverse lucrări de orientare dacomană, legat de înrudirea sau chiar identitatea dintre diverse popoare antice, precum *daci* și *dahae*, *geți*, *masageți*, *yuezhi* și altele, ignorându-se complet datele arheologice și istorice. Mai mult, autorul încadrează „epocii zalmoxiene” din secolele VII – V î.Hr. cetăți date în realitate la finalul Epocii Bronzului, precum cea de la Cornești-*Iarcuri* (jud. Timiș), Sântana-*Cetatea Mare* (jud. Arad) și altele.

Următorul mare capitol este intitulat *Dromichaites / Dromi-getes*, având subtitlul *Epoca lui Dromichaites / Dromi-getes* (p. 109-152). Capitolul urmează același registru de interpretări fanteziste și erori dintre cele mai supărătoare. De pildă, autorul afirmă că „se știe, datorită descrierilor sumare de la Justin, că triburile celtice conduse de *Lonorius* și *Lutarius* au fost înfrânte de alianța alcătuită de geți și tribali” (p. 112). În realitate, în *Epitoma* realizată de către Marcus Junianus Justinus lucrării *Historiae Philippicae* de Trogius Pompeius, Cartea XXV, 1, ni se spune cu totul altceva, că celții au învins forțele geților și ale tribalilor. Știm că, în textele dacomane, falsificarea și mistificarea izvoarelor istorice este la locul ei⁷, dar parcă este totuși prea de tot... La p. 135, autorul afirmă, nici mai mult, nici mai puțin, că „statul român de astăzi există datorită gestului plin de înțelepciune a lui *Dromichaites*” care ar fi fixat granița dintre „Geția și Macedonia” pe Dunăre, tratat respectat și de „bizantini, otomani și imperiile moderne” (p. 135). Afirmatia este delirantă. Mai departe, ni se spune că împăratul Traian, acuzat de „genocid în Dacia, Iudeea, în Mesopotamia, dar și în Arabia” (p. 135), ar fi încălcat acest tratat. O continuitate diplomatică multimilenară întreruptă doar de cucerirea romană a Daciei! De unde, totuși, forma alternativă de *Dromi-gețe*? Ea este scoasă de autor direct de pe „tablitele de la Sinaia”, considerată ca fiind cea autentică, pe baza ei oferindu-se și explicația etimologică a numelui, *Dromio gete*, adică „getul care fuge repede” (p. 140). Ne întrebăm și noi: o fi fugind, dar încotro?

Capitolul al treilea este intitulat *Burebista* și este împărțit în două părți, *Epoca lui Burebista* (p. 152-185) și *Davele lui Burebista* (p. 185-197). Sunt multe idei preluate din cărțile anterioare. Greșelile și ciudățeniile nu lipsesc: afirmația că armatele lui Burebista ar fi ajuns până în Boemia, unde ar fi distrus fortificațiile celtice din zonă, este eronată; *pirustae* și *baridustae* sunt considerați, eronat, „rude ale tauriscilor” (p. 177)⁸ etc. Alteori, interpretările capătă o tentă mistică: Sarmizegetusa este văzută ca „dava primordială de la care vine lumina divină” (p. 192), propunându-se în acest sens și o etimologie. Dar cele mai mari aiureli le produce Dan Oltean atunci când încearcă să abordeze „istoria mare”; după el, Papa de la Roma este „succesorul împăratului roman” (p. 197), în timp ce „inițiatorii reformei germane au avut ca model pe Burebista și Deceneu” (p. 197) etc.

Al patrulea capitol este intitulat *Decebalus*, și, ca și cel precedent, este împărțit în două părți, prima tratând *epoca*, a doua *davele*. Ca și în capitolul precedent, există pasaje sau idei preluate din lucrările anterioare. Autorul colportează teza – devenită deja clișeu – că Dacia ar fi fost cucerită doar pentru rezervele ei de aur, romanii, conduși de Traian, fiind, pe cale de

⁷ Lucru ce ar trebui să dea foarte serios de gândit celor ce caută să înțeleagă *intențiile reale* ale promotorilor acestui curent.

⁸ În realitate, *pirustae* și *baridustae*, colonizați în Dacia Traiană, sunt de neam ilir, în vreme ce tauriscii sunt de neam celtic.

consecință, niște simpli cuceritori hapsâni. Capitolul nu este lipsit, însă, și de afirmații de natură să stârneasă zâmbete: vorbind despre Cohors I Aelia Dacorum, autorul ne spune că „aristocrația medievală din Scoția își trage originile din această cohortă de daci. Dovadă este faptul că mai toate castelele scoțiene au ca emblemă, pe ziduri, dragonul dacic” (p. 233); în alt pasaj aflăm că „prima și cea mai importantă idee preluată de Hadrian de la Decebalus a fost ideea apărării frontierelor romane prin intermediul zidurilor de piatră” (p. 233).

Capitolul cinci, *Davele în epoca romană, bizantină și medievală* (p. 241-267) reia agresiv toate clișeele specifice curentului național-comunist despre dacii liberi. Trage concluzia că aceștia au ocupat teritorii întinse în Ucraina, Slovacia, Polonia, de unde au luptat neîntrerupt împotriva „contropitorilor”. Sunt preluate necritic și o serie de afirmații foarte discutabile, ale istoricului Alexandru Boldur, care vedea în Galiția, Podolia și Volhynia, mari enclave tracice (și apoi, românești), pe baza unei toponimii interpretate destul de abrupt⁹. Folosindu-se toată mulțimea de argumente specifice curentului dacoman, D. Oltean neagă fenomenul de romanizare al dacilor, ideea latinității românilor fiind văzută, în bun spirit dacoman, ca rod al unei „conspirații catolice”.

Cel de-al șaselea capitol, *Lista davelor din epoca zalmoxiană (sec. 7-5 î.e.n)* (p. 267-299) conține repertoriul tuturor cetăților pe care autorul le încadrează în această perioadă; este urmat de *Lista davelor din epoca lui Dromichaites (sec. 4-3 î.e.n.)* (p. 299-322) și *Lista davelor din epoca Burebista-Decebalus (sec. 1 î.e.n – sec. 1 e.n.)* (p. 322-421), urmată de un subcapitol dedicat „davelor sării” (p. 422-426). Acest ultim capitol este urmat de *Bibliografie, Index, și Ilustrații* (p. 444-p. 726). Repertoriul este realizat simplist, informațiile, încadrările cronologice și descrierile oferite situației arheologice fiind, în multe cazuri, eronate. Bibliografia este adeseori deficitară, autorul preluând datele din repertorii județene sau unele lucrări generale. Cu toate acestea, coordonatele de localizare ale obiectivelor, oferite în format GPS, sunt, de cele mai multe ori, corecte, iar imaginile aeriene ale siturilor sunt, în câteva cazuri, bine realizate. Totuși, unele planuri reconstituite eronat lasă de înțeles că autorul – în ciuda localizării geografice corecte – nu le-a verificat efectiv pe teren. Este păcat că s-a depus, totuși, atât de multă muncă de teren, urmându-se o direcție de lucru atât de viciată... În ce privește reconstituirile 3D oferite obiectivelor, acestea sunt, de cele mai multe ori, simple fantezii, autorul „mobilând” interiorul fortificațiilor cu clădiri generice, care nu sunt la scară și, de cele mai multe ori, nu corespund defel situației arheologice atestate în respectivele puncte.

În concluzie, avem de-a face cu un volum care, așa cum am arătat, nu are nimic în comun cu paradigmele și metodologiile științifice acceptate. Prin modul de lucru și prin ideile vehiculate, autorul se raliază în mod vădit curentelor pseudoștiințifice, fapt care anulează toate meritele muncii de teren.

Revenind, însă, la cele discutate la începutul acestei recenzii, cum s-ar putea explica drumul urmat de Dan Oltean, de la un autor „neconvențional”, dar legat de mediul științific, la un promotor de fantezii pseudoștiințifice? Cum a putut cineva, care a colaborat cu arheologi și muzeografi, să producă peste ani un asemenea delir dacoman? Un posibil răspuns ar putea să se afle chiar în paginile volumului recenzat, mai precis în acele pasaje în care este discutată chestiunea spiritualității „zalmoxiene”. Ele ne oferă indicii prețioase cu privire la unele fațete ale cadrului ideologic în care a fost redactată lucrarea. Fraze precum:

”*Darius a atacat mai întâi SUFLETUL Europei antice și abia apoi s-a atins de TRUPUL european, păzit de grecii din Atena*” (p. 65) (sublinierile cu majuscule sunt ale autorului);

”*Al Mare și Zalmoxis domină și astăzi crestele Carpaților în defavoarea unei religii mimetice, monoteiste, de sorginte semitică, adusă din Orientul deșertic* (p. 79);

”*Focul vieții a fost înlocuit prin focul morții, prin focul Inchiziției. În Occidentul*

⁹ După cum ne dovedește lucrarea sa, *Great Thrace*, Editura „Carpații”, Madrid, 1977, și A. Boldur s-a lăsat prins în mrejele curentului dacoman.

European, această religie misogină, dușmană a femeii și a vieții a fost pulverizată de istorie. Astăzi, bisericile din Occident sunt pure opere de artă, lipsite de credincioși” (p. 224);

„(...) dacă femeile nu vor redeveni la ceea ce au fost vreme de sute de mii de ani (sic!), dacă nu vor redeveni preotese și dacă nu vor învăța să celebreze din nou viața, Occidentul se va pulveriza pentru a doua oară din punct de vedere spiritual. Fără „focul vieții”, Europa se va depopula și va fi ocupată de „monoteiștii” misogini și ucigași din Orientul Apropiat.” (p. 224) și multe altele de genul acesta sugerează o raliere a autorului la curente de tip neopăgân sau neozalmoxian, devenite în ultima perioadă din ce în ce mai populare, reprezentând mai degrabă un fenomen de import în spațiul românesc (neopăgânismul a apărut pe scena europeană încă de la finalul secolului al XIX-lea). Respingerea religiilor „consacrate” (creștinism, islam), văzute ca purtătoare ale unor ideologii și narațiuni inadecvate modernității, dezamăgirea față de perspectivele eschatologice sumbre ale materialismului ireligios, resurgența naționalismul etnicist sau de rasă, reprezintă doar câțiva dintre factorii care au contribuit la apariția acestor curente, fondate în marea lor majoritate, nu întâmplător, de etnografi sau folcloriști marginali. Este inutil să mai spunem că încercările de reconstituire, pe baza puținelor date scrise și a unor elemente păstrate în folclor, a unor religii dispărute de sute sau mii de ani, reprezintă demersuri dificil de argumentat și susținut științific. Desigur că nu avem voie să negăm nimănui dreptul de a profesa orice formă de spiritualitate voiește, cu condiția respectării liniștii, integrității și ordinii sociale, dar este de datoria noastră, ca arheologi și cercetători, să taxăm pseudoștiința și impostura.

Dacomania sau dacopatia, așa cum este ea denumită mai nou, este periculoasă și dăunătoare din multiple puncte de vedere. O pseudo-istorie construită pe minciuni nu servește nimănui, decât celor care vor să manipuleze publicul și societatea către idei politico-ideologice extremiste, care, așa cum ne dovedește pe deplin istoria secolului XX sau conflictele din anumite state vecine, *nu au dus la nimic bun*. Paradoxal, proliferarea ideilor dacomane delirante, ce adeseori frizează absurdul, riscă să arunce în zona derizoriului și penibilului tocmai imaginea celor socotiți a fi strămoșii îndepărtați ai poporului român...

Alexandru BERZOVAN¹⁰

¹⁰ Academia Română, Filiala Iași, Institutul de Arheologie, berzovanalexandru@gmail.com.